

The role of the phenomenon of faith in science

Vasyl Dzondza

*Drogobych Ivan Franko State
Pedagogical University, Drogobych
<https://orcid.org/0009-0009-1285-3514>*

Abstracts. *The philosophical connection between knowledge and faith is analysed, as well as its ability to influence the cognitive activity of individuals at the present stage of human development. The philosophical problem of the influence of faith on the spiritual education of young people and on scientific, technical and cultural progress is also investigated. The interconnection between knowledge and the phenomenon of faith is substantiated.*

Keywords: *faith, knowledge, spirituality, scientific and technological progress, spirituality.*

Роль феномену віри в науці

Василь Дзондза

*Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка, м. Дрогобич
<https://orcid.org/0009-0009-1285-3514>*

Анотація. *Проаналізовано філософський зв'язок між знанням і вірою, а також її здатність чинити вплив на пізнавальну діяльність особистості на сучасному етапі розвитку людства. Також досліджується філософська проблема впливу віри на виховання духовності молоді, на науково-технічний та культурний прогрес. Обґрунтовано взаємозв'язок знання і феномену віри.*

Ключові слова: *віра, знання, духовність, науково-технічний прогрес, духовність.*

Мірилом досягнень того чи іншого суспільства, окрім стану освіти, науки, культури, техніки, технологій, є духовний стан його членів. З поняттям духовності тісно пов'язане поняттям віри. З вірою у існування Бога, у краще життя, щастя, любов жили, живуть і будуть жити мільярди людей. Зазвичай, віра визначається як упевненість у чомусь чи комусь; упевненість в існуванні чогось надзвичайного (наприклад, БОГА, чудес). Віра – це не тільки основне поняття релігії, а й найважливіша складова внутрішнього духовного світу особистості, пізнавальної діяльності. З давніх-давен у філософії існує традиція розмежовувати і навіть протиставляти знання і віру. У чому ж різниця і зв'язок між вірою і знанням? І чи дійсно віра притаманна пізнавальній діяльності?

Якщо знання завжди претендують на те, щоб служити об'єктивним відображенням дійсності, то віра, на відміну від знання, є усвідомленням чогось істинного на підставі суб'єктивної значущості. Віра вважається бездоказовим (тобто такою, що не потребує раціонально-логічного пояснення) прийняттям певних думок, положень, поглядів, поглядів, положень і визнання їх істинними. У пізнавальному процесі віра проявляє себе як упевненість в істинності наукових висновків, які висунуті у гіпотезі, у достовірності певних очевидностей.

На думку Гегеля віра – це "знання в особливій формі", змістом якого є не доказовість, а необхідність покладатися на те, що неможливо до кінця досягнути за допомогою розуму. Наприклад, ми віримо в існування зовнішнього світу, у тривимірність простору, у безповоротність часу, у розвиток науки та ін. [1, с. 159]. "Віра – це особливий стан суб'єкта пізнавального процесу, у якому цей суб'єкт на основі певної інформації про об'єкт пізнання (як правило, такої, що не може бути перевірена дослідницьким шляхом за певних умов) допускає наявність у цього об'єкта певних якостей чи властивостей" [1, с.133].

В. І. Шинкарук визначив віру як форму і спосіб сприйняття соціальної інформації, норм, цінностей та ідеалів суспільного життя, коли вони, не будучи даними власним практичним чи пізнавальним досвідом, приймаються як очевидні факти чи характеристики об'єктивної дійсності, суцього і належного; засіб освоєння досвіду попередніх поколінь, сприйняття сподівань, очікувань та надій щодо майбутнього; одна з категорій світогляду [4].

Віра формувалась як здатність сприймати й переживати можливе як дійсне, ймовірне як вірогідне. Оскільки людська свідомість завжди націлена на майбутнє, віра є здатність сприймати і переживати образи бажаного чи небажаного майбутнього як неминучого, плекати надії на звершення бажаного, сподіватись на краще.

В історії філософії феномен віри дуже часто розкривається через протиставлення знанню. Таке традиційне філософське протиставлення віри знанню, яке вбиралося суспільними та гуманітарними науками, сприяло формуванню негативних установок по відношенню до віри як до чогось свідомо помилкового, недостовірного або такому, що не підлягає верифікації.

Віра Декарта в можливість розуму була абсолютною, і тому він не міг передбачити, що здатність створювати абстракції обернеться слабкістю, яка поставить під загрозу життя всіх людей. Як приклад, наведемо переконання вченого, який створює зброю масового знищення. Він мислить категоріями фізики, хімії, астрономії, математики тощо; йому доводиться зберігати, обробляти стільки абстрактних понять і величин, що для опору майбутнім мільйонам жертв йому не вистачає сил. Відчуження від емоційності, на якій побудовано віру, охоплює усе більше людей, які задіяні у галузях науки і техніки, і має яскраво виражену тенденцію до зміцнення. Ця тенденція, беззаперечно, відображається у науково-технічному прогресі людства, яке здатне привести туди, звідки повернення може й не бути.

Світові катастрофи в Чорнобилі та Фукусімі, ядерна, хімічна, бактеріологічна та інша зброя масового знищення розвіяли міф про науку як про джерело найбільших благ і хранительку цінностей людства. Людство усвідомило, які загрози може принести наука. Чим глибше проникають фундаментальні дослідження в таємниці природи, тим більша загроза може виникнути для людства. Нинішня політична і соціально-економічна ситуація ставить перед кожним з нас питання, відповіді на які змушують задуматися над

сенсом життя не тільки окремого індивіда, але і людського буття взагалі. Природно, що в такій ситуації духовна сфера життя стає головною і віра, як одна з її фундаментальних складових, виходить на перший план.

Релігійній (оскільки існує ще й віра, в основі якої лежать факти, події, індивідуальний або історичний досвід, які не мають безпосереднього, однозначного практичного підтвердження або науково-теоретичного обґрунтування), протистойть не знання саме по собі, а практика. Але не завжди можна безпосередньо перевірити на практиці ту чи іншу істину, наприклад, у таких питаннях: чи існує Бог; чи створив Бог світ чи він існує вічно; чи безмежний Всесвіт; чи існують інші Всесвіти, як вони взаємодіють між собою та ін.

Віра виконує в житті кожної людини і всього суспільства такі важливі функції: мотиваційну (мотивує і певним чином стимулює людську діяльність, активізує її); ціннісну (відображає ієрархію цінностей людини і впевненість у справедливості такої ієрархії); компенсаторну (компенсує нестачу або явну недостатність раціональних підстав для підтвердження істинності або правдивості певних тез); орієнтаційну (виступає як установка або комплекс таких установок, загальний орієнтир діяльності людей). Віра виявляє і реалізує приховану в людині здатність здійснити те, що часом видається нездійсненним [2, с. 32].

На початку ХХІ століття стає очевидним те, що духовна, екологічна, економічна та етнічна криза, яка охопила наше суспільство, проявилася в освіті, науці, техніці й технологіях. Заангажованість сучасного життя перетворює сучасну людину у свавільного, несамостійного, бездумного, негуманного, самовпевненого індивіда [3, с. 173]. Історія цивілізації переконує в тому, що суспільство в епоху глибоких криз повертається до віри в Бога, як і людина, яка попала в біду.

Чимало хто з науковців, розпочавши свої дослідження людьми без віри, повертались зрештою до віри. Орієнтирами їхньої діяльності ставали духовні принципи, які зароджувалися вже не в самій науці, а в інших галузях культури і, зокрема, як результат моральних і духовних пошуків. Наставник молоді не повинен залишатися осторонь від вирішення проблеми своєчасного виявлення тих чи інших рис обдарованості особистості, їх розвитку, формування впевненості й віри в досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П., Волович В. І., Горлач М. І., Головченко Г. Т., Губерський Л. В. Філософія: підручник. 2 вид., перер. та доп. Х.: Консум, 2000. 672 с.
2. Сарапін О. В. Логіка викладу Гегелем змісту релігії : задум та особливості його реалізації : (за матеріалами "Лекцій з філософії релігії"). *Наукові записки НаУКМА*. 2006. Т. 50 : Філософія та релігієзнавство. С. 29-34.
3. Шашкова Л.О. Діалог науки і релігії в культурно-історичному аспекті. К. : Грамота, 2008. 328 с.
4. Шинкарук В. І. Категоріальна структура наукового світогляду. Вибрані твори : у 3 т. К., 2004. Т. 3. Ч. І. С. 164–172.